

Spis treści

Wstęp	13
Introduction	21
Część pierwsza: Między nadzieją a pesymizmem	29
I. Zwycięscy intelektualiści. Batalie wokół Dreyfusa i Ossietzky'ego	31
II. Służba i bunt intelektualistów podczas Wielkiej Wojny (1914 – 1918)	37
1. Reakcje w państwach centralnych	38
2. Romain Rolland a Niemcy	46
3. Reakcje w krajach Ententy	49
4. Narody aspirujące do niezależności	59
5. Wobec finału wojny. Na pobojożyku	61
Część druga: Oczarowani i zniewoleni. Intelektualiści a nowe ideologie i ich urzeczywistnienie	69
III. Rewolucje i komunizm w Rosji do czasu „odwilży”	74
1. Droga od nadziei na wolność do służebności	75
a. Rewolucja lutowa uaktywnia intelektualistów politycznie	75
b. Anomalie w życiu intelektualnym i restrykcje swobody twórczej w latach dwudziestych	78
c. W latach grozy, które nie wstrząsnęły światem	95
d. Wobec stalinizmu powojennego	105
e. „Odwilż”, czyli reakcja na redukcję strachu	110
2. Intelektualiści a rewolucja i „dyktatura proletariatu”	114
a. Rewolucja lutowa: czas sprawdzania się ideologów	115
b. Stosunek do władzy bolszewików i do marksizmu w latach dwudziestych	122
Nowi ideolodzy (123). Współdziałający z nową władzą i udzielający jej poparcia (133). Między poparciem a zwątpieniem, od nieufności do poparcia (145). W opozycji politycznej i twórczej (152)	
c. Bez szans wobec tyranii stalinowskiej	156
Intelektualiści jako partyjni eksperci i inne podpory systemu (156). Wierni i nie dość wierni (161). Prześladowani (175)	

d. Od zagrożenia żdanowszczyzną do „odwilży”	184
Eksperci od ideologii i współtwórcy supermocarstwa (185). Wierni i nie dość wierni w powojennych warunkach (191). Prześladowani i prześladowający (195)	
IV. Intelektualiści a faszyzmy	198
1. Włochy (1922 – 1944)	199
a. Duce a świat kultury i nauki	199
b. Intelektualiści a faszyzm	206
Ideolodzy i propagatorzy (208). Zwolennicy faszyzmu i konformiści (213). Przeciwnicy (216)	
2. Trzecia Rzesza (1933 – 1945)	221
a. Zanim Hitler przechwycił władzę. Zaangażowanie polityczne w Republice Weimarskiej	221
b. Pozycja intelektualistów w Trzeciej Rzeszy. Czy Führer ich potrzebuje?	235
c. Powinności i nadzieje czasu II wojny światowej	247
d. Wobec hitleryzmu: postawy i zachowania	250
Ideolodzy i funkcjonariusze (252). Zwolennicy Hitlera i ludzie kompromisu (259). Neutralni i obojętni (281). Opozycjoniści i uznani za wrogów (284)	
V. Zamęt światopoglądowy w obliczu komunizmu i faszyzmów	291
1. Ex Oriente Lux — poszukiwania, weryfikacje	297
a. Polityczni pielgrzymi. Podróże do ZSRR	297
b. Towarzystwa przyjaciół nowej Rosji	311
c. Sympatia i wrogość do komunizmu u intelektualistów Czechosłowacji i Polski	312
Dystans Tomáša Masaryka w stosunku do marksizmu i komunizmu (312). Kolizja niepodległości i komunizmu w Polsce (315). Inne kraje sąsiednie (319)	
2. Intelektualista zaangażowany w Europie Zachodniej	320
a. Na drodze od liberała do ideologa we Francji	320
b. Czy intelektualista angielski się angażował?	330
3. W obliczu faszyzmów	334
a. Stosunek do faszyzmów w Europie Zachodniej	334
b. Sympatycy	336
c. Antyfaszyści	340
d. Kongresy antyfaszystowskie	344
Zakończenie części drugiej	351
Część trzecia: Wobec różnych wojen	353
VI. Znów w obliczu wojny	355
1. Wobec wojny domowej w Hiszpanii	355
2. Udział w II wojnie światowej — obowiązkiem czy chęcią?	373
a. Reakcje intelektualistów w krajach prowadzących wojnę	376
b. Wobec okupanta	378
3. Intelektualiści wobec pierwszej fazy „zimnej wojny”	391
a. Reakcje świata intelektu w bloku zachodnioeuropejskim	392

Francuscy intelektualiści w wirze komunizmu (395). Dominacja lewicy intelektualnej we Włoszech (408). Krytycyzm intelektualistów angielskich wobec komunizmu (411). Poszukiwanie nowych dróg w Niemczech Zachodnich (417)	
b. Za „żelazną kurtyną” (1944 – 1960)	421
Czy bieguny postaw w Polsce? (424). Intelektualiści ideologami komunizmu, socjalizmu (430). Zwolennicy nowej rzeczywistości i ludzie kompromisu (433). Opór i opozycja (442). Reakcje na śmierć Stalina (marzec 1953 r.) i „odwilż” (443). Intelektualiści wschodnich Niemiec na styku stref wpływów supermocarstw. Od względnej swobody twórczej do ortodoksji (446). Przykłady postaw w innych krajach bloku wschodniego (452)	
c. Kongresy intelektualistów: konfrontacja czasu „zimnej wojny”	457
Światowy Kongres Intelektualistów we Wrocławiu (25 – 28 sierpnia 1948 r.) (458). Kongres berliński w obronie wolności kultury (26 – 30 czerwca 1950 r.) (465)	
Zakończenie części trzeciej	479
Część czwarta: Los emigranta i koncepcje innego świata	481
VII. Wymuszone emigracje intelektualistów	483
1. Uchodźstwo anty bolszewików	484
2. Rewolucjoniści uchodzący z Węgier	492
3. Emigracja i uchodźstwo antyfaszystów	493
a. Kto i dokąd uchodził lub emigrował?	495
b. Czy nieuniknioność opuszczenia Niemiec?	499
c. Skutki opuszczenia Niemiec przez część elity intelektualnej	506
4. Emigracja antyfrankistowska	506
5. Uchodźstwo z Europy Środkowowschodniej	507
6. Emigracja ideowa i uchodźstwo antyfaszystowskie do ZSRR	511
Refleksja ogólna	512
VIII. Wizje jedności świata i Europy a intelektualiści	514
IX. Wobec kolonializmu	525
Zakończenie części czwartej	529
Zakończenie	531
Aneks: Międzynarodowe organizacje i instytucje oddziałujące na intelektualistów w pierwszej połowie XX wieku	539
A. Instytucje oficjalne	540
1. Organy Ligi Narodów	540
2. United Nations Educational Scientific Cultural Organisation (UNESCO)	541
3. Nagroda Leninowska/Stalinowska	541

B. Instytucje powołane z inicjatywy indywidualnej i przez środowiska twórcze	542
1. Nagrody Nobla w dziedzinie nauki i literatury (od 1901 r.)	542
2. Poets Essayists Novelist Club (PEN Club)	543
3. Union Intellectuelle (Unia Intelektualna)	545
4. Komitet Łącznikowy Intelektualistów na Rzecz Pokoju	545
5. Congr�s pour la Liberté de la Culture/Congress for Cultural Freedom (CCF)	545
6. Société Européenne de Culture (SEC)	545
7. Fédération Mondiale des Travailleurs Scientifiques	546
Wykaz skr�t�w	547
Indeks osobowy (<i>Jacek Serwański</i>)	550
Spis ilustracji	582